השלמת התכלית האסטרטגית באמצעות מהלומה באיראן כעת ? הזדמנויות וסיכונים

written by פרופ׳ קובי מיכאל | 19.12.2024

התכלית האסטרטגית הישראלית שהתבהרה והלכה במהלך החודשים האחרונים חותרת לשינוי יסודי של המערכת האזורית באמצעות פגיעה באיראן ובציר שהיא מובילה והחלשתו. המאמץ האסטרטגי מתנהל בשני ערוצים מקבילים. בערוץ הצבאי פגעה ישראל בשליחים החשובים ביותר של איראן, חמאס וחיזבאללה, כמו גם באיראן גופא תוך חשיפת פגיעותה והבכתה. בערוץ המדיני ישראל חותרת לביסוס ארכיטקטורה אזורית חדשה הנשענת על הרעיון של הרחבת הסכמי אברהם באמצעות תהליך נורמליזציה עם ערב הסעודית בגיבוי אמריקאי. הארכיטקטורה האזורית החדשה אמורה להתבסס כציר נגדי לציר האיראני ולהמשיך את החלשתו, עד כדי ערעור יציבות המשטר ואפילו נפילתו. זאת באופן שיצמצם את הסיכונים ליציבות האזור.

האסטרטגיה הישראלית הובילה ל"קילוף" איראן מיכולותיה ודחיקתה לקרן זווית, למצוקה ולמבוכה אסטרטגית, כשצל כבד מרחף מעל לראשו של המשטר, החש מאוים ונרדף. הממשל באיראן חושש מכניסת הנשיא טראמפ לתפקידו, מנחת זרועה של ישראל, מאובדן נכסיו האסטרטגיים, מפגיעותה של איראן וממעמדו מבית. ואכן, נפילת משטרו של אסד, הפגיעה בחיזבאללה וסילוק חמאס והגא"פ מהציר השיעי הותירו את איראן במבוכה אסטרטגית. אומנם הרטוריקה נותרה מתלהמת, אולם איראן נדרשת כעת להחליט לאן מועדות פניה, בייחוד עם כניסתו הקרובה של טראמפ לנשיאות.

איראן ניצבת על קרן הדילמה בבחירה שבין חתירה להסכם חדש במשא ומתן עם הקהילייה הבינלאומית בהובלת ארה"ב ונשיא נחוש, הסכם שיוביל את איראן להתכנסות לשיקום כלכלי וביטחוני ואולי גם שיקומו של הציר השיעי, לבין חתירה מהירה ליכולת גרעינית צבאית כתעודת ביטוח של המשטר וכתשתית לשיקום הציר השיעי בחסות הגרעין. עובדת היותה של איראן נתונה בדילמה אסטרטגית אינה משפיעה על מאמציה לנסות למצוא דרכים לשיקום חיזבאללה, תהליך שהיא מתקשה לקיים בתנאים החדשים שנוצרו מאז נפילת משטר אסד בסוריה.

איראן גם פועלת במקביל לחתור תחת יציבות המשטר בירדן והפיכתה לחזית פעולה נגד ישראל, וכך גם במאמץ להחדיר אמצעי לחימה מתקדמים ליהודה ושומרון דרך ירדן כדי להותיר את הזירה הזו פעילה מול ישראל, וכפיצוי על אובדן נכסיה האחרים בזירה הפלסטינית. לצד אלה, ניתן להניח שאיראן תנסה בכל דרך להגיע להבנות עם הממשל החדש בסוריה בתמורה להשקעות איראניות במדינה, אם כי נראה שלהבנות כאלה סיכוי נמוך מאוד.

במידה שבחירתה האסטרטגית של איראן תהיה לחתור להסכם גרעין חדש, יש להניח שתעשה את מה שאיראנים יודעים לעשות הכי טוב והוא לנהל משא ומתן מתמשך ומתוחכם בסגנון

האיראני המוכר. בעסקה שכזו היא תידרש ככל הנראה לעצור את תוכנית הגרעין ולהפסיק את החתירה להגמוניה אזורית באמצעות טיפוח שלוחים וטרור ולשיקום הציר השיעי. בתמורה תוסרנה ממנה הסנקציות ויינתן לה להשאיר את משטר האייתולות על כנו. גם אם איראן תקבל עסקה שכזו, הרי שהיא תחתור מייד לקעקע אותה ולהמשיך לפעול במסורת החתרנית המוכרת שלה.

באשר לבעלי הברית של איראן, הרי שהאחרונה עומדת כעת מול שוקת שבורה. רוסיה עתידה, ככל הנראה, להתמקד בשיח עם ארצות הברית על מנת להגיע להבנות בזירה האוקראינית. סין רואה את האינטרסים הכלכליים שלה ותפעל לתמוך באיראן רק במידה שזה ישרת את קידום האסטרטגיה הסינית להשגת דומיננטיות כלכלית וטכנולוגית. כך או כך, מצבה של איראן בעייתי מאוד: שיקום מחודש של הציר השיעי יחייב השקעות עתק, ומצד שני היא חרדה לגלישת המורדים לכיוון עיראק; או אז יהיו אלה ממש על גבול אזור השפעה לתוך איראן.

נקודת המוצא היא שאיראן תמשיך להיות איום חמור על ישראל ועל יציבות האזור בכל בחירה אסטרטגית שתעדיף. לפיכך, לא ייתכן שינוי אמיתי של המערכת האזורית מבלי להסיר את האיום האיראני, להחליש את איראן ולנטרל את השפעתה האזורית. הסרת האיום והחלשתה של איראן מחייבים השמדת התשתיות הגרעיניות, פגיעה בסמלי שלטון וביכולות הצבאיות ופגיעה בתשתיות כלכליות, באופן שיהפוך את איראן לנכה, פגיעה, מוחלשת ומורתעת, כשכל הקשב והמשאבים שייוותרו ברשותה יופנו לשיקומה מבית.

בתנאים אלה, ישראל נדרשת לבחון את הדרך המיטבית למימוש יעדיה הכוללים שני מרכיבים: הראשון הוא השלמת הפגיעה באיראן, בייחוד בתוכנית הגרעין שלה, והשני הוא חתירה למהלך מדיני שיוביל לגיבוש ארכיטקטורה אזורית חדשה, שבתורה גם תעמיק את החלשת הציר השיעי. עדיין לא ברור כיצד ינהג טראמפ מול איראן, אך ישראל לא תוכל לקבל את המצב שבו תתגבש עסקה מול איראן על ידי האמריקאים המותירה את התשתית הגרעינית על כנה. לכן, בעיתוי הנוכחי, כשאיראן מוחלשת ופגיעה, כשהמרחב האווירי הסורי בטוח עבור מטוסי חיל האוויר לאחר השמדת מערכי ההגנה האווירית הסורית, וכשנראה שהנשיא הנבחר טראמפ מעדיף ומגבה פעולה ישראלית נגד תשתיות הגרעין טרם כניסתו לתפקיד, על ישראל לפעול מוקדם ככל האפשר כדי לתקוף את איראן ולפגוע בתוכנית הגרעין האיראנית על כל מרכיביה, בכפוף ליכולות של צה"ל ובהנחה של גיבוי אמריקאי בחימוש ובמעטפת מודיעינית ומבצעית תומכת. במקביל לתקיפת תשתיות הגרעין, נכון יהיה לאינטרס הישראלי ולמימוש התכלית האסטרטגית לתקוף גם מטרות שמטרתן ערעור השלטון באיראן, לדוגמה סמלי שלטון, פגיעה במשק האנרגיה הפנימי באיראן, פגיעה ביכולתה לספק דלק, חשמל וכדומה. כל אלה יפגעו בכלכלה האיראנית בלי השפעה על הכלכלה העולמית. או אז, גדל הסיכוי שיסופק מצע שיסייע לגורמי אופוזיציה לפעול.

יש כמובן לבחון את הסיכונים שבפעולה ישראלית. ראשית ברור שפעולה שכזו לא תושלם בתקיפה אחת אלא יידרשו מספר סבבי תקיפות בעומק איראן. בנוסף, קיים הסיכון שאיראן

תגיב בעוצמה לפעולה ישראלית, זאת באמצעות שיגור מספר גדול של טילים ואמצעים נוספים לעבר ישראל. יש להביא בחשבון את האפשרות שישראל, גם אם בסיוע קואליציה אזורית ובינלאומית בהובלה אמריקאית, לא תצליח תמיד לסכל את האש האיראנית בהצלחה מובהקת כפי שהיה בשתי התקיפות האחרונות. אולם מול הסיכון הזה עומדת ההזדמנות לפגוע בעוצמה באיראן ובתוכנית הגרעין שלה. זוהי הזדמנות שקשה להניח שתחזור, והיא גם תהווה מצע חשוב לבניית הארכיטקטורה האזורית החדשה ולמיצובה של ישראל כמעצמה אזורית חשובה.

כאמור, לעיתוי הנוכחי יש חשיבות קריטית. סביר להניח קושי משמעותי יותר לתקיפה באיראן לאחר כניסתו של הנשיא טראמפ לכהונתו. לכן, ישראל צריכה לנצל את ההזדמנות שנקרתה ולשגר את המתקפה הראשונה על איראן עוד לפני כניסתו של טראמפ לנשיאות, גם בהינתן ההתנגדות של ממשל ביידן. בתקיפתה זו תעמיד ישראל את ארצות הברית בפני עובדה בדבר אי-נכונותה לסבול וסירובה המוחלט לקבל את המשך תוכנית הגרעין האיראנית, ואי-נכונותה לקחת את הסיכון של מאמץ איראני לפרוץ במהירות לגרעין. מאחר שיידרשו מספר סבבי תקיפה באיראן, הרי שאלה יתרחשו כבר במהלך נשיאותו של טראמפ ומול ממשל אמריקני אוהד יותר מזה של הנשיא ביידן.

הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.